

NEDREPTATEA ONTICĂ SUPREMĂ: NAȘTEREA

Marius Dobre*

stefan_geodom@yahoo.com

Abstract: *According to Cioran – his opinion being displayed in L'inconvenient d'être né – but also other authors, among ontic injustices birth is the most important and serious. Not death, but birth, even if people consider it the principal event of their life. This is why birth is absolutely undesirable, but for all people this idea is, of course, unacceptable. As a consequence, procreation becomes an act of huge irresponsibility, even if this is an inheritance from God: God is a creator, thus man must be, at his turn, a creator; of course, at a different level. Cioran personally applied this philosophy by living without setting up a family.*

Keywords: *ontic injustice, birth, procreation.*

Se poate spune că, dincolo de obișnuitele, frecventele nedreptăți trăite în zona socialului, omul are parte de-a lungul vieții de alte trei mari nedreptăți trăite la nivel individual, ce pot fi numite și nedreptăți ontice: boala, bătrânețea și moartea (sau apropierea ei)¹. Credem că s-ar mai putea spune în plus că, alături de acestea, chiar și nașterea este o nedreptate ontică, chiar mai dramatică decât celelalte, cea care le declanșează pe toate, dacă ne gândim la faptul că ea nu este alegerea noastră, existența ulterioară fiind o necunoscută ce nu ne permite să ne întrevădem locul sau desfășurarea vieții în această lume. (S-ar putea obiecta aici că există norocoși pe lume cărora le convine cadrul în care s-au născut și sunt mulțumiți de darurile făcute lor de natură, însă orice ființă umană ajunge la un moment dat să se confrunte, direct sau indirect, cu nedreptățile ontice.) În acest sens, Cioran nota că „ideea de a te naște e mult mai cumplită decât ideea de a muri, căci la spaima de moarte se adaugă viziunea inutilității nașterii”². De fapt, nașterea, am mai putea spune în manieră cioraniană, nu este decât primul pas spre moarte.

Se vede deci că Emil Cioran nu percepe nașterea ca pe un eveniment fericit, iar în privința celorlalte nedreptăți ontice, lista lui ar fi cuprins desigur viața ca întreg (și nu doar boala și bătrânețea) alături de moarte. În fapt, el a și notat că, dacă declarăm boala ca fiind o nedreptate, suntem obligați să procedăm în aceeași manieră cu existența însăși și să vorbim despre „nedreptatea de a exista”, întrucât nu este nimic mai real decât boala³.

* Cercetător științific gr. III, Institutul de Filosofie și Psihologie “Constantin Rădulescu-Motru”, Academia Română, București.

¹ Vasile Dem. Zamfirescu, *Nedreptatea ontică*, Ed. Trei, București, 1995, p. 80-83.

² Emil Cioran, *Caiete II*, p. 111.

³ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 199.

Ne-am obișnuit (sau ni s-a insuflat ideea) să considerăm moartea supremul rău, dar moartea nu e decât ultimul episod: „Răul, adevăratul rău, e totuși în urma, nu înaintea noastră. E ceea ce i-a scăpat lui Hristos, ce a înțeles Buddha (...). Și, înainte de bătrânețe și de moarte, el așează faptul nașterii, izvor al tuturor slăbiciunilor și al tuturor nenorocirilor”⁴.

Cea mai dramatică idee legată de naștere pare a fi cea referitoare la bagajul genetic. Mai nou se vorbește despre faptul că ceea ce facem este determinat de ceea ce suntem (genetic vorbind). Consecința acestui fapt ar fi că nicio lege din lume, morală sau juridică, nu ar trebui să ne mai pedepsească, și, nici să fim obiectul ponegririi sau elogierii din partea semenilor, după cum observa și Cioran⁵. În altă parte, el este extrem de categoric în acest sens: „Chestiunea responsabilității n-ar avea sens decât dacă am fi fost consultați înainte de naștere și am fi consimțit să fim ceea ce suntem”⁶. Oricum, dacă am interpretat bine aforismul următor, Cioran pare a îmbrățișa ideea că ne naștem deja cu un anumit proiect biologic și psihologic, încorporat în ADN-ul nostru, ceea ce înseamnă că nu suntem nici liberi, nici responsabili pentru faptele noastre: „Naștere și lanț sunt sinonime. Să vezi lumina zilei înseamnă să vezi cătușe”⁷.

Oamenii s-au obișnuit însă și să creadă că nașterea este supremul bine și fiecare dintre ei o consideră evenimentul principal al vieții lor. E de mirare că sărbătorească evenimentul an de an? Ironia cioraniană surprinde exact acest aspect: „Știu că nașterea mea e o întâmplare, un accident ridicol, și totuși, de cum uit de mine, mă port ca și cum ea ar fi un eveniment capital, indispensabil mersului și echilibrului lumii”⁸.

*

Pe când scria despre naștere, însă, mărturisea că a fost cuprins de un sentiment de jenă, chiar de vinovăție, de o lipsă de convingere, în fața unui subiect de discuție altfel decât viața, de pildă, sau moartea, care sunt subiecte „normale”. Este „antinatural” să-ți judeci începuturile, originile, spunea el; e lesne să te lepezi de Dumnezeu, de origine în general adică, dar nu de originea *ta*. Odată cu sentimentul acestui soi de crimă venea și o „eliberare fără precedent, plină de riscuri, cea mai importantă de care e capabil un muritor”⁹. Trecuse de curând de la obsesia sinuciderii la cea a nașterii și cea din urmă i se părea mai înfricoșătoare, întrucât în „jocul” cu sinuciderea avea o doză de „cochetărie”, în timp ce în privința nașterii simțea o maximă gravitate lăuntrică¹⁰. Însăși conștiința faptului că s-a născut îi crea dificultăți, avea sentimentul că ar fi profanat o taină, că ar fi călcat un legământ important, că ar fi comis un păcat de o mare gravitate, dar pe de altă parte, cum să nu cunoști o asemenea „calamitate” precum nașterea?¹¹

⁴ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 6.

⁵ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 58.

⁶ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 104.

⁷ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 222.

⁸ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 8.

⁹ Idem, *Caiete II*, p. 138-139.

¹⁰ *Ibidem*, p. 158.

¹¹ *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 19.

*

Nașterea, momentul prim al tragediei omenеști, este, pentru Cioran, absolut indezirabilă: „Să nu te naști este, fără doar și poate, cea mai bună formulă care există. Ea nu e, din nefericire, la îndemâna nimănui”¹². „Ne-nașterea” este preferabilă vieții și morții, cum afirmă el în altă parte¹³, formulă în deplină consistență cu cea schopenhaueriană pe aceeași temă: „(...) trebuie mult mai puțin să ne bucurăm decât să ne îndurerăm de existența lumii, că non-existența ei ar fi preferabilă existenței”¹⁴. Orice nou-născut e „un nefericit în plus, așa cum orice mort e unul mai puțin. (...) Condoleanțe pentru naștere, felicitări pentru moarte”, e o altă formulă șocantă a sa¹⁵.

Chiar încearcă să imagineze starea de dinainte de naștere „ca pe un somn *fără început*, oricum coborând la o origine unde nici gândul nu ajunge, ca pe un somn «infinit» din care ești supărat că ai fost smuls. Nostalgia acestei infinități anterioare nu e decât regretul că a fost întreruptă o stare în care presimțeați conștiința fără s-o dorești..., în care non-manifestarea era o voluptate, tulburată din păcate de imanența ființei”¹⁶. Această stare de preexistență, de „pură virtualitate” ar fi preferabilă existenței; numai gândul nenașterii ar putea fi eliberator („*Să nu te fi născut*, numai să te gândești la asta, ce fericire, ce libertate, ce spațiu!”¹⁷); iar „dacă-i adevărat că, murind, redevenim ceea ce eram înainte să existăm, n-ar fi fost mai bine să ne mărginim la pura virtualitate, și să nu ne mai clintim de acolo? La ce bun acest înconjur, când puteam să rămânem pentru totdeauna într-o plenitudine neîmplinită?”¹⁸ Numai că ideea de nu fi existat niciodată e una dintre ideile inacceptabile ființei umane; odată conștient de propria existență, odată identificat cu propria ființă, omul se crede necesar, indispensabil, reacționează ca Dumnezeu, *este* Dumnezeu¹⁹.

*

Prin urmare, a procrea, a da naștere unei alte vieți nu reprezintă decât un act de mare iresponsabilitate, un act imoral prin care arunci în această lume mizeră o altă ființă. Orice om responsabil, crede Cioran, va refuza să se înmulțească. Refuzul de a procrea, de a da ceva speciei, te face un monstru, dar un monstru apropiat până la un punct de sfânt, care, din punctul de vedere al naturii, este o calamitate, un sfârșit absolut, prin renunțarea sa, prin sfidarea adresată speciei²⁰.

Pe de altă parte, cel ce se perpetuează se situează încă la nivelul naturii, nu e departe de un câine și nu înțelege că te poți lăsa în voia instinctelor răzvrătindu-te împotriva lor, „că te poți bucura de avantajele speciei, disprețuindu-le totodată: sfârșit de rasă – *cu poftă...*”²¹ Dorința fizică, sexualitatea nu trebuie acceptate pentru alt scop decât plăcerea. Dar tocmai plăcerea, realizează Cioran în altă

¹² Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 223.

¹³ Idem, *Caiete II*, p. 194.

¹⁴ Arthur Schopenhauer, *Lumea ca voință și reprezentare*, Ed. Moldova, Iași, 1995, III, p. 384.

¹⁵ Emil Cioran, *Caiete I*, p. 277.

¹⁶ Idem, *Caiete II*, p. 196.

¹⁷ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 28.

¹⁸ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 155.

¹⁹ *Ibidem*, p. 189.

²⁰ Idem, *Tratat de descompunere*, p. 190-192.

²¹ *Ibidem*, p. 192.

parte, este cea care ne momește la procreere, având funcția de a ne amăgi: „Obligatoriu înșelătoare, plăcerea este (...) cea care ne permite să executăm o anumită ispravă pe care în teorie o respingem. Fără concursul ei, abstenența, câștigând teren, i-ar seduce până și pe șobolani”²². Pe urmă, e ridicol faptul că orice ființă umană este rezultatul unei „gimnastici încununată cu un grohăit” și e straniu că evoluția, de atâta timp, nu a găsit o altă formulă pentru a înlocui actul sexual²³. (Dar tot Cioran își dă seama imediat că nu era nevoie de altă formulă, câtă vreme cea existentă e eficientă și mulțumește pe toată lumea.) Dar rămâne stupefacția celui ce observă discrepanța dintre viața în sine, „misterioasă și istovitoare” și „exercițiul în chestiune, de o inadmisibilă facilitate, *având în vedere consecințele lui*”: „Când știi ce împarte fiecăruia destinul, rămâi consternat în fața disproporției dintre un moment de uitare și suma uriașă a mizeriilor ce rezultă din el”²⁴. Și n-ar fi de mirare ca Diavolul însuși să fi asistat la momentul conceperii noastre și chiar la primele noastre momente de existență, acelea din pânțele, așa cum credeau bogomilii cu mult timp înainte²⁵.

*

Mai putem interpreta voința omului de a lăsa urmași ca pe o voință de a crea, chiar dacă la nivel fizic. Darul creației l-a moștenit omul de la Demiurg: „a *procrea* înseamnă a continua în alt chip și la o altă scară lucrarea care-i poartă numele, înseamnă a pune, printr-o jalnică maimuțareală, încă o cărămidă la «creația» lui”²⁶ (conform principiului după care răul se transmite „fascinant și contagios”, în timp ce binele este incapabil să se propage). Poftea de viață s-a transmis și oamenilor; ei devin părinți, genitori, conform „criminalului” îndemn al *Genezei* – „Creșteți și vă înmulțiți”. Carnea se întinde ca o cangrenă pe toată suprafața pământului, proiecție a instinctelor „ticăloase” ale Creatorului.

Este deprimant faptul că oricine, chiar și „ultimul avorton” de pe Pământ, are puțința de a da viață, este o „libertate de speță joasă ce descalifică pe vecie natura”: „Cum să nu te cuprindă spaima sau sila când te gândești la miracolul ce face din primul venit un demiurg «pe puncte»? Ceea ce trebuia să fie un dar excepțional ca și geniul a fost distribuit la toți de-a valma (...)”²⁷.

*

El a aplicat personal această filosofie și a resimțit satisfacție în refuzul procreării, dar și o revoltă puternică împotriva celor ce au sau doresc copii: „Singurul lucru de care sunt mândru că l-am descoperit foarte devreme, înainte de douăzeci și unu de ani, e că nu trebuie să procreezi. De aici mi se trage groaza de căsătorie, de familie și de toate convențiile sociale. E o crimă să-ți transmiți tarele unei progenituri, silind-o astfel să treacă prin aceleași suferințe ca tine, printr-un calvar poate și mai cumplit decât al tău. Să dau viață unei ființe care să-mi moștenească nefericirile și bolile – asta n-am putut s-o accept niciodată. Părinții sunt cu toți niște iresponsabili sau niște asasini. Doar brutele ar trebui să

²² *Demiurgul cel rău*, p. 17-18.

²³ *Demiurgul cel rău*, p. 18.

²⁴ *Demiurgul cel rău*, p. 18.

²⁵ *Demiurgul cel rău*, p. 90.

²⁶ *Demiurgul cel rău*, p. 15; vezi și p. 14-19.

²⁷ *Demiurgul cel rău*, p. 16.

procreeze. Mila te oprește să devii «genitor». Cuvântul cel mai atroce din câte cunosc”²⁸. Și ne mai povestește Cioran despre cea mai cumplită imagine pe care a văzut-o în legătură cu nașterea și moartea: o femeie însărcinată într-un cimitir; reacția lui: „Am ieșit imediat, ca să nu trebuiască s-o privesc de aproape pe acea purtătoare de cadavru, nici să meditez asupra contrastului dintre un pântec agresiv și morminte modeste, dintre o făgăduială înșelătoare și finalul oricărei făgăduieli”²⁹.

La un moment dat, însă, a fost pus în situația de a avea grijă din depărtare de cei trei copii ai surorii sale decedate (tatăl copiilor fiind invalid), el, cel care n-a vrut niciodată să aibă copii. Se simțea chiar pedepsit, pus fiind în fața unei situații inevitabile, și de acum simțea că trebuie să se comporte mai responsabil față de familia rămasă în țară³⁰. El, personal, însă, a avut „fericirea de a muri fără urmași”³¹.

²⁸ Idem, *Caiete I*, p. 135.

²⁹ Idem, *Despre neajunsul de a te fi născut*, p. 160.

³⁰ După o mărturie din *Caiete II*, p. 140.

³¹ Idem, *Caiete III*, p. 11.